

ΕΠΑΝΕΞΕΤΑΖΟΝΤΑΣ ΤΑ ΟΡΙΑ ΤΗΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ (Οκτώβριος 2007)

Συγγραφέας: JOSCHKA FISCHER

Μετά το τέλος του Ψυχρού Πολέμου, φραγμοί όλων των ειδών έχουν καταρρεύσει και η παγκόσμια οικονομία έχει αλλάξει εκ θεμελίων. Ως το 1989 η παγκόσμια αγορά περιελάμβανε το πολύ ένα δισεκατομμύριο άτομα. Σήμερα έχει τριπλάσιο μέγεθος και συνεχώς επεκτείνεται. Πράγματι, παρακολουθούμε μία από τις πιο δραματικές επαναστάσεις της σύγχρονης Ιστορίας, που μάλιστα περνάει σχεδόν απαρατήρητη. Από μοντέλο που εφαρμοζόταν σε μια μειονότητα του παγκόσμιου πληθυσμού, η λεγόμενη «δυτική καταναλωτική κοινωνία» εξελίσσεται σε κυρίαρχο οικονομικό μοντέλο της υφηλίου, και μάλιστα όλο και περισσότερο χωρίς εναλλακτική πρόταση. Ως τα μέσα του αιώνα, οι ζωές επτά δισεκατομμυρίων ανθρώπων μπορεί να κατευθύνονται από τους νόμους αυτού του μοντέλου.

Η Δύση έχει καθιερώσει, λοιπόν, το οικονομικό μοντέλο του 21ου αιώνα, με ένα ανήκουστο ως τώρα βιοτικό επίπεδο, το οποίο όλοι προσπαθούν να φθάσουν ανεξαρτήτως κόστους. Όταν τη δεκαετία του 1970 η «Λέσχη της Ρώμης» εξέδωσε τη διάσημη αναφορά της για τα «Όρια της Ανάπτυξης», αντιμετωπίστηκε με επιφύλαξη. Με την πάροδο των χρόνων, ωστόσο, και καθώς η παγκόσμια οικονομία συνέχιζε να αναπτύσσεται αδιάλειπτα και, στην τρέχουσα εποχή της παγκοσμιοποίησης, φαινομενικά χωρίς όρια, οι μελανές προβλέψεις της Λέσχης της Ρώμης γίνονται όλο και περισσότερο αντικείμενο γελοιοποίησης. Και όμως η βασική θέση της, ότι ζούμε και εργαζόμαστε σε ένα πεπερασμένο οικοσύστημα, του οποίου οι πόροι και οι δυνατότητες είναι εξαντλήσιμα μεγέθη, έχει όλο και μεγαλύτερη βαρύτητα.

Ο κόσμος δεν ανησυχεί σήμερα για αυτά τα «Όρια της Ανάπτυξης», όμως η αντίληψη των συνεπειών αυτής της ραγδαίας ανάπτυξης στο κλίμα και το οικοσύστημα της Γης γίνεται όλο και πιο κυρίαρχη. Η Κίνα, για παράδειγμα, χρειάζεται ετήσιους ρυθμούς ανάπτυξης της τάξεως του 10% για να διατηρεί υπό έλεγχο τα τεράστια οικονομικά, κοινωνικά και οικολογικά προβλήματά της. Αυτό δεν θα ήταν και τόσο τρομερό, αν η Κίνα ήταν μια χώρα σαν το Λουξεμβούργο ή τη Σιγκαπούρη. Η Κίνα ωστόσο έχει 1,3 δισ. ανθρώπους. Και έτσι, οι επιπτώσεις της οικονομικής της ανάπτυξης είναι πολύ πιο σοβαρές.

Η παγκόσμια ζήτηση για ενέργεια, πρώτες ύλες και τροφή επηρεάζεται όλο και περισσότερο από την αυξανόμενη ζήτηση στην Κίνα και την Ινδία, ο συνδυασμένος πληθυσμός των οποίων αγγίζει τα 2,5 δισ. άτομα. Άλλες μεγάλες και πολυπληθείς αναπτυσσόμενες χώρες στην Ασία και τη Νότια Αμερική ακολουθούν τα βήματα αυτών των γιγάντων. Και οι συνεχώς αυξανόμενες τιμές πρώτων υλών, αγροτικών προϊόντων και της ενέργειας ήδη αντανακλούν τους φόβους για μελλοντικές ελλείψεις.

Αυτές οι ανεπιθύμητες συνέπειες από την επέκταση των παγκόσμιων αγορών έχουν προσλάβει ανησυχητικές διαστάσεις σε σχετικά σύντομο χρονικό διάστημα. Εφέτος ή το πολύ του χρόνου, η Κίνα θα ξεπεράσει τις ΗΠΑ ως η χώρα με τις συνολικά μεγαλύτερες εκπομπές διοξειδίου του άνθρακα, έστω και αν οι κατά κεφαλήν εκπομπές της είναι μόλις το 1/5 ή και λιγότερο από ό,τι αυτές των αμερικανών πολιτών. Πώς θα μοιάζει ο κόσμος όταν η Κίνα περιορίσει αυτή τη διαφορά στο 1/2 ή και λιγότερο; Και η Ινδία άλλωστε ακολουθεί κατά πόδας την Κίνα ως προς τα επίπεδα των εκπομπών της.

Θα καταφέρει το παγκόσμιο οικοσύστημα να απορροφήσει όλους αυτούς τους πρόσθετους ρυπαντές χωρίς σοβαρές αλλαγές στη βιόσφαιρά μας; Προφανώς όχι, όπως ήδη μας προειδοποιεί η μεγάλη πλειονότητα των περιβαλλοντολόγων. Τα βασικά επιστημονικά δεδομένα είναι γνωστά από καιρό, και ελάχιστοι πλέον αμφισβητούν τις ανθρωπογενείς κλιματικές αλλαγές. Ωστόσο όλες αυτές οι παράδοξες συζητήσεις για τις κλιματικές αλλαγές μπορεί να οδηγήσουν κάποιον να πιστέψει πως αυτό που χρειάζεται ο πλανήτης είναι κάποιες αλλαγές στην πολιτική και την ψυχολογική του «διάθεση», αντί για μια εις βάθος κοινωνική και οικονομική μεταμόρφωση. Έτσι, πέρα από την υψηλή ρητορική, ελάχιστα πράγματα γίνονται.

Οι αναπτυσσόμενες χώρες συνεχίζουν να αναπτύσσονται ραγδαία. Οι ΗΠΑ έχουν σχεδόν ολοκληρωτικά αποσυρθεί από την παγκόσμια μάχη κατά της ρύπανσης και, μέσω της ανεξέλεγκτης ανάπτυξης, ισχυροποιούν τη θέση τους ως ο μεγαλύτερος ρυπαντής στον κόσμο. Το ίδιο μοτίβο αναπαράγεται, έστω και σε μικρότερη κλίμακα, στην Ευρώπη και την Ιαπωνία. Εν όψει αυτής της παγκόσμιας πρόκλησης, οι χώρες της Ομάδας των Οκτώ προχώρησαν σε μια ηρωική απόφαση: οι οκτώ πλουσιότερες βιομηχανικές χώρες -που είναι και οι μεγαλύτεροι ρυπαντές- υποσχέθηκαν να «εξετάσουν σοβαρά» την περικοπή των εκπομπών τους κατά το ήμισυ ως το 2050. Ο

ρητορικός αυτός ηρωισμός έχει αφήσει τον υπόλοιπο πλανήτη άφωνο. Στην πραγματικότητα, μένει να φανεί αν η Ευρωπαϊκή Ένωση θα μπορέσει να περικόψει τις εκπομπές διοξειδίου της κατά 20-30% ως το 2020, όπως έχει υποσχεθεί. Ως τώρα, η Ευρωπαϊκή Ένωση δεν έχει καταλήξει στις πρακτικές μεθόδους που απαιτούνται για να το καταφέρει.

Η λύση όμως στην πρόκληση της παγκόσμιας κλιματικής αλλαγής είναι ξεκάθαρη. Είναι η αποσύνδεση της οικονομικής ανάπτυξης από την κατανάλωση ενέργειας και τις εκπομπές ρύπων. Αυτό, φυσικά, πρέπει να συμβεί στις αναπτυσσόμενες χώρες, αλλά ακόμη πιο επείγον είναι να επιτευχθεί στις παλιές βιομηχανικές οικονομίες. Μια τέτοια αποσύνδεση μπορεί να προκύψει μόνον αν απαλλαγούμε από την ψευδαίσθηση πως η ρύπανση δεν έχει κόστος. Δεν μπορούμε πια να επιμένουμε στην ενίσχυση της οικονομικής ανάπτυξης και του βιοτικού επιπέδου σε βάρος του παγκόσμιου περιβάλλοντος. Πλέον ο ανθρώπινος πληθυσμός παραείναι μεγάλος για να το αντέξει.

Η απαλλαγή από αυτή την ψευδαίσθηση απαιτεί τη δημιουργία μιας παγκόσμιας αγοράς ρύπων, που ωστόσο παραμένει πολύ μακρινός στόχος. Επίσης απαιτείται μεγαλύτερη εξοικονόμηση ενέργειας, που συνεπάγεται μείωση της σπατάλης τόσο στην παραγωγή όσο και στην κατανάλωση ενέργειας. Οι αυξανόμενες τιμές της ενέργειας ήδη μας οδηγούν προς αυτή την κατεύθυνση, αλλά οι αναγκαίες αντιλήψεις δεν έχουν ακόμη γίνει κτήμα όλων. Τέλος, απαιτείται ένα τεχνολογικό και πολιτικοοικονομικό ξέσπασμα προς όφελος της ανανεώσιμης ενέργειας, αντί για τη συζητούμενη επιστροφή στην πυρηνική ενέργεια ή το κάρβουνο. Κατά βάθος, αυτό που αντιμετωπίζουμε είναι μια τριμέτωπη πρόκληση για μια νέα «πράσινη» βιομηχανική επανάσταση. Η αντιμετώπιση αυτής της παγκόσμιας πρόκλησης προσφέρει επίσης τεράστια ευκαιρία για μελλοντική ευημερία και κοινωνική δικαιοσύνη, που πρέπει οπωσδήποτε να εκμεταλλευτούμε.

Φυσικά, αυτές οι αλλαγές προϋποθέτουν την ύπαρξη πολλών ισχυρών χαμένων. Και αυτές οι δυνάμεις δεν θα αποδεχθούν την «αποδυναμωσή» τους χωρίς μάχη. Για την ώρα, δείχνουν να διατηρούν το πάνω χέρι, όπως προκύπτει από την τόσο πολλή συζήτηση και την τόσο λίγη δράση. Αυτό, ακριβώς, είναι που πρέπει να αλλάξει.

Νόμος και Φύση

Αστική μη κερδοσκοπική εταιρεία για το περιβάλλον και την αειφόρο ανάπτυξη

<https://nomosphysics.org.gr>

Το άρθρο δημοσιεύθηκε στην Εφημερίδα «ΤΟ ΒΗΜΑ» στις 31 Οκτωβρίου 2007, σ. Α9.